

برای جمع اوصاف

www.ketab.ir

☐ رویارویی صحنه‌ها
در قرآن

موضوع:
علوم قرآن: ۱۶۴ (قرآن: ۲۸۹)

گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب، دانشجویان، پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۰۲۴
مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۴۹۴۹

محمد قاسمی، حمید، ۱۳۴۴ -

رویارویی صحنه‌ها در قرآن / حمید محمد قاسمی - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

[۴۳۲] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۰۲۴) (قرآن: ۲۸۹، علوم قرآن: ۱۶۴)

۸۲۰۰ تومان: ۱ - ۰۸۶۳ - ۰۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. قرآن - مسائل ادبی. ۲. قرآن - مسائل لغوی. ۳. قرآن - مترادف‌ها و متضادها. ۴. قرآن - بررسی و شناخت.
الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷/۱۵۳

BP ۸۲ / م ۲ ر ۹

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۲۴۳۷۵۳۳

۱۳۹۰

رویارویی صحنه‌ها در قرآن

دکتر حمید محمد قاسمی

بوستان کتاب
۱۳۹۰

www.ketab.ir

رویارویی صحنه‌ها در قرآن

- نویسنده: دکتر حمید محمد قاسمی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰ • شمارگان: ۱۰۰۰ • بها: ۸۲۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

- دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاتیه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۷۷۴۲۱۵۵-۷۷۴۲۱۵۴، ۷۷۴۲۴۲۶، تلفن پخش: ۷۷۴۲۴۲۶
- فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
- فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۲-۸۸۹۵۹۹۲۰۸۹-۹۳۹۵۹۹۲۰۸۹
- فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲
- فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۰۰۳۷۰
- فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
- فروشگاه شماره ۶ (ویژه جوانان): قم، ابتدای خیابان شهدا، تلفن: ۷۸۳۷۱۰۲
- پخش پکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نبش کوچه بامشان، تلفن: ۸۸۹۴۰۳۰۳
- نمایندگی‌های فروش کتاب مؤسسه در داخل و خارج کشور (ضمیمه برگه نظرخواهی آثار انتهای کتاب)

طراح: آفرین شایسته، تصویرگر: علی محمد کویا (۱۳۸۵)، ناشر: بوستان کتاب، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۳۰، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۳۰، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۳۰

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدرانی از همکاریانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آمنگر • سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: تادعلی صالحی • فبیا: مصطفی محفوظی • مسئول واحد حروفنگاری: احمد مؤتمنی • حروفنگار: مریم ونکی • اصلاحات حروفنگاری: خدیجه برزگر و الهام قره‌گزلو • صفحه‌آرایی: حسین محمدی و احمد مؤتمنی • کارشناس و کنترل نمونه‌خوانی: محمدجواد مصطفوی • نمونه‌خوانی: ابوالفضل سلیمانی، سیدکاظم رضوی، حسن حسینی، رضا مهتاب، هادی شاهرودی، محمد ایتاری و ابوالحسن مسیب‌زاد • نظارت و کنترل آماده‌سازی و بازخوانی نهایی متن: بیژن سهرابی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: حسنعلی جعفری • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: حسین میرزایی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده‌سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

رئیس مؤسسه
اسماعیل اسماعیلی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
-------	----

فصل اول: کلیات

تعریف مقابله	۲۱
نقش و اهمیت مقابله	۲۴
مقابله در قرآن	۲۷
انواع مقابله در قرآن	۲۹
۱. مقابله مفرد به مفرد و جمله به جمله	۳۰
۲. مقابله مستقیم و غیر مستقیم	۳۱
۳. مقابله خبری و پرسشی	۳۲
۴. مقابله یک جانبه و دو جانبه	۳۳
۵. مقابله همگون و ناهمگون	۳۵
۶. مقابله معلل و غیر معلل	۳۷

فصل دوم: آثار و فواید مقابله در قرآن

۴۳	الف) فواید ادبی
۴۳	۱. شناخت دقیق معنای واژگان
۴۴	نمونه اول: معنای اثم و تعدی
۴۵	نمونه دوم: معنای فجور و خاب و دس
۴۵	نمونه سوم: معنای طغیان
۴۶	نمونه چهارم: معنای ختار
۴۷	نمونه پنجم: معنای صلاة
۴۷	نمونه ششم: معنای عدل و احسان
۴۸	نمونه هفتم: معنای اکرام
۵۰	۲. تنوع و جذابیت بخشیدن به سخن
۵۱	یک: تغییر ساختار کلمه و جمله
۵۳	دو: تغییر صحنه
۵۵	ب) فواید علمی و معرفتی
۵۵	۱. برانگیختگی نیروی فکر و اندیشه
۵۶	نمونه اول: مرگ و حیات یک انسان
۵۶	نمونه دوم: هدایت و ضلالت
۵۸	۲. آشکار نمودن حقایق
۵۹	نمونه اول: «معبود حقیقی» و «معبودهای دروغین»
۵۹	نمونه دوم: «حقیقت» و «خرافات»
۶۰	نمونه سوم: «ترس شایسته» و «ترس واهی»
۶۱	۳. ارائه استدلال‌های منطقی در جهت بیداری افکار

۶۳	۴. کشف لطایف و ظرایف
۶۳	مقابله «زنده» و «کافر»
۶۴	مقابله «ایمان» و «ظلم»
۶۵	مقابله «خشیت» و «شقاوت»
۶۵	مقابله «سعادت‌مندان» و «شقاوت‌مندان»
۶۶	مقابله «مؤمنان» و «منافقان»
۶۷	مقابله «دنیا‌طلبان» و «آخرت‌جویان»
۶۹	مقابله حالات «بهشتیان» و «دوزخیان»
۷۰	ج) فواید اخلاقی و تربیتی
۷۰	۱. پی بردن به حالات و روحیات متفاوت افراد (تیپ‌شناسی)
۷۴	۲. آشکار گردیدن مراتب افراد و نوع موضع‌گیری آن‌ها
۸۰	۳. ایجاد انگیزه
۸۳	۴. ایجاد روح بیم و امید در کنار هم
۸۸	۵. پیام‌های تربیتی
۸۸	یک: تفاوت قابلیت‌ها با یکدیگر
۹۱	دو: عدم قضاوت عجولانه و سطحی‌نگری
۹۲	سه: ترسیم علت حوادث دردناک و ناگوار در زندگی
۹۳	چهار: یادآوری موقعیت انسان در برابر خدا
۹۴	پنج: دل‌سوزی و شفقت
۹۵	شش: فناپذیر بودن همه چیز در دنیا
۹۶	د) فواید اجتماعی و سیاسی
۹۶	۱. مرزبندی و جدا نمودن صفوف از یکدیگر
۹۹	۲. آشنایی با عوامل رشد و انحطاط جوامع

- ۱۰۰ یک: شکر و کفران نعمت
- ۱۰۱ دو: نهی از منکر و سکوت در برابر گناه
- ۱۰۲ سه: نیکی‌ها و بدی‌ها
- ۱۰۴ ه) سایر فواید
- ۱۰۴ ۱. پرده برداشتن از معانی در قالب تصاویری زنده
- ۱۱۰ ۲. جامع‌نگری
- ۱۱۰ یک: ترسیم انواع گوناگون موضوعات و شخصیت‌ها و روحیات
- ۱۱۱ دو: ترسیم ابعاد گوناگون یک موضوع
- ۱۱۲ سه: ترسیم جلوه‌های گوناگون از صفات الهی
- ۱۱۳ چهار: تلفیق نفی و اثبات
- ۱۱۶ پنج: توجه به جنبه‌های مثبت و منفی افراد و گروه‌ها در کنار هم
- ۱۱۸ شش: بهره‌مندی از دنیا همراه با آخرت‌گرایی
- ۱۱۹ هفت: دعا‌های جامع

فصل سوم: نمونه‌هایی از مقابله و رویارویی صحنه‌ها در قرآن

- ۱۲۴ الف) مقابله در موضوعات اعتقادی
- ۱۲۴ ۱. تقابل «خدا» و «سایر مظاهر هستی»
- ۱۲۴ یک: ذات پاک خدا در جلوه‌های گوناگون
- ۱۲۹ دو: تقابل «خدا» و «معبودهای دیگر»
- ۱۲۹ «خداوند خالق» و «معبودهای ناتوان»
- ۱۳۱ «خداوند هدایت‌گر» و «معبودهای عاجز»
- ۱۳۲ «خداوند روزی دهنده» و «معبودهای بی‌ثمر»
- ۱۳۲ «خداوند یاری دهنده» و «معبودهای ضعیف»

۱۳۳	خداوند «اجابت‌گر» و «معبودهای بی‌سود»
۱۳۴	«خداوند عزت آفرین» و «معبودهای ذلت آفرین»
۱۳۶	سه: تقابل «خدا» و «شیطان»
۱۳۹	چهار: تقابل «خدا» و «انسان»
۱۴۳	۲. تقابل «ایمان» و «کفر»
۱۴۳	یک: ایمان و جلوه‌های گوناگون آن
۱۴۸	دو: «ایمان به خدا» و «کفر به طاغوت»
۱۵۰	سه: تقابل «مؤمن» و «کافر»
۱۵۲	چهار: اوصاف و ویژگی‌های «مؤمن» و «کافر» در مقابله‌های مصوّر
۱۵۲	«زنده» و «مرده»
۱۵۳	«زمین حاصل‌خیز» و «زمین شورخوار»
۱۵۴	«سیرکننده‌ای در پرتو نور» و «غوطه‌وری در ظلمت‌ها»
۱۵۵	«بینا و سمیع» و «کور و کر»
۱۵۶	«راستان» و «کژان»
۱۵۷	«گشاده‌سینه» و «سینه‌سخت»
۱۵۸	«مشی الهی و هدف‌مند» و «مشی حیوانی و بی‌هدف»
۱۵۹	«قلب‌های سالم» و «قلب‌های بیمار»
۱۶۰	پنج: آثار ایمان به خدا و آثار بی‌ایمانی
۱۶۵	شش: آثار ایمان به معاد و آثار غفلت از آن
۱۶۸	هفت: «نیک‌فرجامی مؤمنان» و «بدعاقبتی کافران»
۱۶۹	«خوش‌عاقبتی» و «بدعاقبتی»
۱۷۰	«مرحومین» و «محرومین»
۱۷۱	«باغ‌هایی پر نعمت» و «عذابی پر نعمت»

۳. تقابل «توحید» و «شرک» ۱۷۲
- «بنده‌ای با یک مولا» و «غلامی با چند خواجه» ۱۷۳
- «امیر» و «اسیر» ۱۷۴
- «توانمندی گویا» و «گنگی ناتوان» ۱۷۵
- «تمسک‌جویان به ریسمان محکم» و «سقوط‌کنندگان از آسمان» ۱۷۶
- «خداپرستان» و «هواپرستان» ۱۷۶
- «عاشق معبود حقیقی» و «عاشق معبودهای پوشالی» ۱۷۷
- «عاقبتی شیرین» و «عقوبتی تلخ» ۱۷۸
۴. تقابل «ایمان» و «نفاق» ۱۷۹
- «پنج فضیلت» رویاروی «پنج رذیلت» ۱۷۹
- «بنایی محکم و استوار» و «بنایی بر لب پرتگاه» ۱۸۱
- «خودمدار» و «خدامدار» ۱۸۲
- «سست عنصر» و «ثابت قدم» ۱۸۳
- «مؤمنان راستین» و «منافقان بی‌اعتقاد» ۱۸۵
- «نورانی» و «ظلمانی» ۱۸۷
۵. سیمای «دنیا» و «آخرت» ۱۸۸
۶. تقابل «بهشت» و «دوزخ» ۲۰۱
- یک: مراسم استقبال از بهشتیان و دوزخیان ۲۰۳
- دو: نامه اعمال «بهشتیان» و «دوزخیان» ۲۰۶
- نامه‌هایی در «علین» و نامه‌هایی در «سجین» ۲۰۷
- نامه‌هایی در «دست راست» و نامه‌هایی در «دست چپ» ۲۰۷
- «اصحاب المیمنه» و «اصحاب المشئمه» ۲۰۹
- سه: چهره بهشتیان و چهره دوزخیان ۲۱۰

۲۱۰	«چهره‌های شاداب» و «چهره‌های عبوس»
۲۱۲	چهار: محفل‌های «بهشتیان» و «دوزخیان»
۲۱۶	پنج: «نعمت‌ها» و «نقمت‌ها»
۲۲۲	ب) مقابله در موضوعات اخلاقی
۲۲۲	۱. «سیر صعودی» و «سیر نزولی» انسان
۲۲۷	۲. «پرهیزکاری» و «گناه»
۲۳۱	۳. «خیر» و «شر»
۲۳۷	۴. «حق» و «باطل»
۲۴۳	۵. «دنیاطلبی» و «آخرت‌گرایی»
۲۴۶	یک: عوامل دنیاطلبی و آخرت‌گرایی
۲۴۸	دو: آثار دنیاطلبی و آخرت‌گرایی
۲۵۶	۶. «هدایت» و «ضلالت»
۲۶۰	یک: زمینه‌های هدایت و اضلال
۲۶۳	دو: هدایت‌گران و اضلال‌گران
۲۶۶	سه: ویژگی‌های اهل هدایت و ضلالت
۲۶۹	چهار: آثار هدایت و ضلالت
۲۷۰	پنج: فرجام و سرانجام هدایت‌یافتگان و ضلالت‌پیشگان
۲۷۲	۷. تقابل در حالات آدمی
۲۸۰	۸. «تجارت‌های پزسود» و «تجارت‌های زیان‌آور»
۲۸۲	۹. «امید» و «یأس»
۲۸۷	۱۰. «عشق الهی» و «عشق حیوانی»
۲۸۸	۱۱. «توبه مقبول» و «توبه مردود»
۲۹۱	۱۲. «وفای به پیمان» و «پیمان شکنی»

۱۳. «نیکی به والدین» و «پایمال کردن حقوق والدین» ۲۹۳
- ج) مقابله در موضوعات عبادی ۲۹۵
۱. سیمای نماز در جلوه‌های مختلف ۲۹۵
۲. «انفاق» و «بخل» ۲۹۸
۳. «انفاق شایسته» و «انفاق ناشایسته» ۳۰۳
۴. «ریا» و «انفاق» ۳۰۷
۵. «حلال» و «حرام» ۳۰۹
- د) مقابله در موضوعات اجتماعی و سیاسی ۳۱۲
۱. «اصلاح» و «افساد» ۳۱۲
- یک: ویژگی‌های «مصلحان» و «مفسدان» ۳۱۴
- دو: سرنوشت پیروی از «مصلحان» و «مفسدان» ۳۱۸
- سه: فرجام و سرانجام اصلاح‌گران و افسادگران ۳۱۹
۲. «دوستی» و «دشمنی» ۳۲۰
- آثار «تبری از دشمنان خدا» و «دوستی با دشمنان خدا» ۳۲۶
۳. «اتحاد» و «تفرقه» ۳۲۸
- یک: «آثار گران‌قدر اتحاد» و «آثار زیان‌بار تفرقه» ۳۳۱
- دو: «اتحاد مقدس» و «اتحاد شوم» ۳۳۴
۴. «اطاعت» و «تخلف» ۳۳۸
- یک: اطاعت و جلوه‌های گوناگون آن ۳۴۲
- دو: «اطاعت پیشگان» و «تخلف پیشگان» ۳۴۶
- سه: «آثار اطاعت» و «آثار نافرمانی» ۳۵۰
- چهار: «آثار تبعیت از رهبران الهی» و «آثار تبعیت از رهبران گمراه» ۳۵۲
۵. «جهاد» و «راحت طلبی» ۳۵۴

یک: «زمینه‌های جهاد» و «موانع جهاد»	۳۶۴
دو: «عوامل پیروزی» و «عوامل شکست»	۳۶۷
سه: «آثار جهاد» و «آثار ترک جهاد»	۳۶۹
۶. «هجرت» و «رکود»	۳۷۴
۷. «حمیت دینی» و «بی تفاوتی»	۳۷۷
۸. «پایگاه‌های توحیدی» و «پایگاه‌های شیطانی»	۳۸۲
۹. «سرپرستان حقیقی» و «سرپرستان دروغین»	۳۸۵
ه) مقابله برخی انسان‌ها با یکدیگر	۳۸۶
یک: مقابله مستقیم افراد با یکدیگر	۳۸۶
۱. «هابیل» و «قابیل»	۳۸۶
۲. «ابراهیم» و «آزر»	۳۸۸
۳. «زنان شایسته» و «زنان ناشایست»	۳۹۰
۴. «ثروت‌مندان مغرور» و «مؤمنان تهی‌دست»	۳۹۱
۵. «مستکبران» و «متقیان»	۳۹۳
۶. «عالمان» و «منحرفان»	۳۹۵
۷. مقابله دو گروه از اهل کتاب با یکدیگر	۳۹۶
۸. «یهود عنود» و «مسیحیان نرم‌خو»	۳۹۸
۹. «خیرخواهان دروغین» و «خیرخواهان راستین»	۴۰۰
دو: مقابله غیر مستقیم افراد با یکدیگر	۴۰۵
و) مقابله‌هایی چند از پدیده‌های هستی	۴۱۵
۱. رویارویی «سپاه ظلمانی شب» و «سپاه نورانی روز»	۴۱۶
۲. «خورشید و ماه» و «روز و شب» در رقابتی بی‌انتها	۴۱۷
۳. «زمین مرده و فسرده» و «زمین سرسبز و زنده»	۴۱۷

۴. «زمین پربرکت» و «زمین شوره‌زار» ۴۱۹
۵. «درخت پاک» و «درخت ناپاک» ۴۱۹
۶. «میوه‌های رنگارنگ» با طعم‌های مختلف ۴۲۱
۷. «دریایی با آب گوارا و شیرین» و «دریایی با آب شور و تلخ» ۴۲۲
۸. «باد سودمند» و «باد عقیم» ۴۲۳
۹. کوه‌ها با گه‌های «سفید» و «سیاه» ۴۲۵
- ۴۲۷ خاتمه
- ۴۲۹ کتاب‌نامه

مقدمه

هنگامی که کتاب جهان هستی را در پیش روی خود می‌گشاییم و به فصل‌ها و صفحات چشم نواز آن می‌نگریم خورد را با انواع گوناگون پدیده‌ها و ترکیب بدیعی از اضداد مواجه می‌بینیم که هر کدام در کنار هم صحنه‌هایی جذاب و خیره کننده را رقم زده‌اند و به زندگی روح و طراوت بخشیده‌اند.

آنچه به روز، زیبایی بخشیده همراهی آن با شب است و آنچه به آسمان، شکوه ارزانی نموده همراهی‌اش با زمین است و آنچه به زمین حاصل خیز، ارزش بخشیده کویر خشک است و آنچه به کوه‌ها، هیبت و عظمت بخشیده پهن دشتی است که در جوار آن گسترده شده، و آنچه به دریاها، جلوه‌ای زیبا داده همراهی آن با بیابان‌های لم یزرع است و

آری، شب و روز، آسمان و زمین، کوه و دشت، برّ و بحر، خشکی و حاصل خیزی، پستی و بلندی، زبری و نرمی، همه و همه در کنار یکدیگر مجموعه‌ای از اضداد را در جهان هستی پدید آورده‌اند و دست در دست هم نمایشگاهی دیدنی را آفریده‌اند که چشم‌ها را خیره جمال خود می‌سازند و عقل‌ها را متحیر عظمت خود می‌گردانند.

اما همان خالق چیره دستی که با قلم صنعتش این همه شگفتی‌ها را در کتاب تکوین رقم زد، با الفاظ و کلماتی چند، عالم دیگری را در کتاب تدوین خلق نمود و جلوه‌ای

از جمالش را در کلام بی بدیلش متجلی ساخت.

آن‌گاه که قرآن را در پیش روی خود می‌گشاییم و به گلستان مصفای آن وارد می‌شویم خود را با صحنه‌های گوناگونی مواجه می‌بینیم که همچون جلوه‌های طبیعت متنوع و روح پرورند و روح و اندیشه آدمی را مسخر خود می‌سازند.

در صفحات قرآن، شاهد صحنه‌های بسیاری از رویارویی ایمان و کفر، توحید و شرک، دنیا و آخرت، خیر و شر، پرهیزکاری و گناه، هدایت و ضلالت، حلال و حرام، امید و یأس، عشق الهی و عشق حیوانی، وفای به پیمان و پیمان‌شکنی، انفاق و بخل، اصلاح و افساد، اتحاد و تفرقه، جهاد و راحت‌طلبی، دوستی و دشمنی، اطاعت و تخلف، هجرت و رکود، حمیت دینی و بی‌تفاوتی، عدالت و ظلم، و بالاخره حق و باطل هستیم که در کنار هم میدان گسترده‌ای از جبهه آرای دو لشکر عظیم در پهن دشتی به وسعت همه هستی را رقم می‌زنند.

هم‌چنین در جای جای قرآن می‌توان شاهد رویارویی دو گروه از انسان‌ها در برابر یکدیگر بود که در اصل، این رویارویی‌ها را باید جبهه آرای دو دیدگاه فکری و اعتقادی در مقابل هم دانست و نه مواجهه اشخاص و بیکر انسان‌ها در برابر هم.

قرآن مالا مال از صحنه‌های مواجهه مؤمن و کافر، صالح و طالح، موافق و منافق، دوست و دشمن، خود مدار و خدا مدار، دنیا طلب و آخرت‌گرا، مصلح و مفسد، سست عنصر و ثابت قدم، پرهیزکار و گنه پیشه، مستکبر و مستضعف، راهبر و راهزن، مرحومین و محرومین و در نهایت خوش عاقبت‌ها و بد عاقبت‌هاست که گروهی در قوس صعود و به اوج قله کمال و تقرب الهی نایل گردیده‌اند و گروهی در قوس نزول به دره‌های هولناک حیوانیت فرو غلتیده‌اند و قرآن در حکایت‌های بیدارگری از حال و وضع این دو گروه آشکارا پرده برداشته و سیمای آنان را به روشنی به نمایش در آورده است.

از آنچه گفته شد معلوم می‌شود که روش «مقابله» در قرآن از دامنه‌ای بسیار

گسترده و وسیع برخوردار است و این شیوه، آنچنان نیست که به گونه‌ای حاشیه‌ای و یا اجمالی در قرآن به کار رفته باشد، بلکه شاید بتوان گفت هیچ صفحه‌ای از صفحات نورانی قرآن را نمی‌توان سراغ گرفت مگر آن که جلوه‌ای از این موضوع در آن نمایان است و تابلویی از جبهه آرای مظاهر حق و باطل در برابر هم در آن به تصویر درآمده است.

قرآن از این شیوه بدیع، تنها به عنوان یک صنعت ادبی برای جذابیت بخشیدن به سخن بهره ننجسته، بلکه آن را به عنوان ابزاری برای انتقال مفاهیمی معنوی و هدایت و تربیت آدمی به کار گرفته است و به همین دلیل است که در بسیاری از موارد قرآن برای اثبات معارف الهی و جهان‌بینی توحیدی خود از روش مقابله بهره می‌جوید و از این طریق، دریچه‌ای نو به روی ذهن انسان‌ها می‌گشاید و مرغ اندیشه را در آفاق گسترده‌ای به پرواز در می‌آورد.

به هر جهت، قرآن را از جنبه مقابله‌های لغز و جذابش می‌توان به نمایشگاه عظیم و با شکوهی تشبیه نمود که در آن، شاهد انواع تابلوهای بی نظیر از صحنه‌های رویارویی حقایق مادی و معنوی می‌باشیم که هر یک از تابلوهای آن می‌تواند عالمی از معنا را در برابر انسان‌ها به نمایش در آورد و درسی از توحید و معنویت به آدمی بیاموزد.

تأسف انگیز است اگر می‌بینیم چنین موضوعی با وجود ابعاد گسترده و درس‌های آموزنده‌اش هنوز به صورت جدی و محققانه مورد بررسی و مذاقه علمی قرار نگرفته و چندان به زوایا و حکمت‌ها و پیام‌های مقابله‌های قرآنی توجهی در خور صورت نپذیرفته است.

البته نگارنده این اثر مدعی نیست که در تحقیق خود به همه ابعاد و زوایای این موضوع پرداخته و کاری درخور ارائه داشته، لیکن با بضاعت اندک علمی خود تلاش داشته ایم تا گامی هر چند اندک فرا روی محققان و مشتاقان کلام وحی قرار دهیم و

نمی‌ازیم بی‌کران معارف ناب قرآن را به کام تشنگان وحی بچشانیم. بدین منظور، چندین بار قرآن را از ابتدا تا انتها، صفحه به صفحه و آیه به آیه مورد مذاقه قرار دادیم و با استخراج پیام‌ها و فواید گوناگون ادبی، علمی و معرفتی، اخلاقی و تربیتی، اجتماعی و سیاسی و دیگر جنبه‌های مقابله‌های قرآنی، نمونه‌های فراوان و متعددی را از رویارویی موضوعات در حوزه‌های اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی و سیاسی، روان‌شناسی و طبیعت‌شناسی گردآوری نمودیم و در قالب طرحی نو و قابل استفاده برای بیشتر مخاطبان عرضه داشتیم.

شایان ذکر است که هدف از این تحقیق، استقصای کامل تمامی مقابله‌های قرآنی و بررسی جامع ظرایف و لطایفی که در چنین مقابله‌هایی نهفته شده نیست که این خود مجال وسیع و کاری جمعی و محققانه می‌طلبد، اما آنچه در این اثر به دنبال آن هستیم ارائه یک طرح کلی و سازمان یافته برای این موضوع است تا زمینه‌های ورود به این عرصه مهم را برای دیگر محققان قرآنی فراهم آورد.

از این رو از تمام فرهیختگان و صاحب نظران تمنا دارم تا با رهنمودهای سازنده خود نگارنده را در جهت اصلاح نقایص این اثر یاری بخشند.

امید است این تلاش به درگاه خداوند سبحان مقبول افتد و ره توشه‌ای برای سفر آخرت نگارنده این اثر ناچیز به شمار آید.

﴿إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾